

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МЕНЕДЖЕРІВ ДОЗВІЛЛЯ В УНІВЕРСИТЕТАХ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

У статті розкрито інноваційні підходи, принципи і методи професійної підготовки менеджерів дозвілля в університетах Великої Британії. Проаналізовано навчальні плани і вказано дисципліни з підготовки таких спеціалістів. Вказано основні професійні якості менеджера дозвілля.

У 50–60-х роках ХХ ст. головними аспектами реформування вищої освіти у Великій Британії була економічна, соціальна та культурна інтеграція. У 1961 р. почала діяти організація економічної співпраці і розвитку, до якої входив Комітет з реорганізації освіти та досліджень у сфері освіти [3]. В країні була розроблена програма підготовки спеціалістів для дозвіллевої сфери, відкрито центри дозвілля. У цей період набула розвитку професійна підготовка менеджерів-організаторів дозвілля, здатних управляти цією сферою і навчати людей з користю проводити свій вільний час. З'явилися рекомендації щодо включення в систему навчання дітей і дорослих інформації про можливі шляхи проведення дозвілля, яка б сприяла формуванню вмінь і навичок, необхідних для «соціально насиченого життя» [1, 36–37].

Менеджерів дозвілля стали залучати до роботи у місцевих органах влади, державних і недержавних організаціях, громадах, міських центрах та інших організаціях дозвілля, у навчальних закладах, студентських спілках університетів. Нині у Великій Британії функціонує понад 5000 центрів дозвілля. З них 1500 належать місцевим органам влади, де працює понад 11500 менеджерів дозвілля.

Мета статті – проаналізувати інноваційні підходи до процесу професійної підготовки менеджерів дозвілля у ВНЗ Великої Британії, виявити можливість використання цих підходів у підготовці таких спеціалістів у вищій школі в Україні.

Менеджер покликаний наповнити дозвілля соціальним змістом, що сприятиме повноцінному розвитку як особистості, так і колективу загалом. Він має керувати внутрішніми факторами, які впливають на функціонування організації, і реагувати на зовнішні чинники, що можуть змінювати її діяльність, а також сприяти виконанню всіх функцій дозвілля, брати участь у створенні соціокультурного середовища, володіти технологією діагностики соціокультурних змін, простежувати їх динаміку й аналізувати дані, робити відповідні висновки. Менеджер дозвілля повинен завжди бачити наслідки своєї організаційно-управлінської діяльності, підтримувати суб'єктно-об'єктні відносини, що сприяють передачі інформації у вигляді знань, умінь, навичок. Вибір форм організаційної діяльності залежить від особистості; інформаційні, виховні чи розважальні, вони мають виконувати основні функції дозвіллевої діяльності.

Британський дослідник у сфері менеджменту дозвілля Дж. Торкільдсен (G. Torkildsen) визначає менеджмент дозвілля як процес управління людьми, ресурсами, організаціями, послугами, засобами та програмами для клієнтів під час дозвілля, включаючи гру, рекреацію, мистецтво, культуру, спорт, святкування та різноманітні заходи, здоров'я, подорожі і туризм [4, 370].

Як соціально-економічне явище, дозвілля є сферою розвитку менеджменту і ринкових відносин, як соціокультурне явище – простором для формування та розвитку особистості, що вимагає розробки спеціальних програм підготовки спеціалістів дозвілля. У сучасних умовах зростає кількість навчальних програм з підготовки фахівців у сфері дозвілля різної тривалості – від однорічних курсів до післядипломної освіти. Зростання кількості різних навчальних програм зумовлено виникненням індустрії дозвілля, де змінюються його функції.

Провідними установами у Великій Британії, що представляють інтереси фахівців сфери дозвілля, є Британський інститут управління (British Institute of Management), Інститут дозвілля та естетичного менеджменту (Institute of Leisure and Amenity Management) й Інститут менеджменту спорту і рекреації (Institute of Sport and Recreation Management).

Професійну підготовку менеджера дозвілля освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр у Великій Британії здійснюють понад 100 університетів (факультети менеджменту дозвілля, спорту і туризму), коледжів і бізнес-шкіл при університетах. У них готують спеціалістів з таких спеціальностей: менеджмент дозвілля (BA (Hons) Leisure Management), менеджмент індустрії розваг (BA (Hons) Entertainment Industries Management), менеджмент заходів (BA (Hons) Event

and Venue Management), менеджмент спорту (BA (Hons) Sport Management), менеджмент туризму (BA (Hons) Tourism Management).

Процес професійної підготовки фахівців менеджменту дозвілля триває, зазвичай, 3 роки. Протягом двох років студенти оволодівають теоретичними знаннями, а на третьому – проходять шестимісячну практичну підготовку (стажування) і виконують дипломну роботу або розробляють проект, який повинні захистити на конференції випускників.

Як свідчить аналіз навчальних планів факультетів менеджменту дозвілля університетів Суффолка і Волверхемптона, всі предмети поділяються на: основні (core), рекомендовані (core option) та за вибором (elective) [6; 7].

Професійна підготовка менеджерів дозвілля здійснюється за кредитно-модульною системою. Програма професійної підготовки бакалаврів передбачає вивчення протягом навчального року 120 кредитів: 90 кредитів – на вивчення основних і рекомендованих предметів і 30 кредитів – на предмети за вибором. Кожен модуль містить 15 кредитів. У кінці навчального року студенти зобов'язані вивчити і здати 120 кредитів; з них дисертаційне дослідження та практика містить 30 кредитів.

Програми навчальних дисциплін, які вивчають студенти факультету менеджмент дозвілля університетів Суффолка та Волверхемптона, свідчать, що до основних предметів належать «Вступ до дозвілля», «Вступ до менеджменту», «Вступ до маркетингу», «Навички працевлаштування: професійний розвиток», «Ліцензування», «Управління подіями та організація проведення», «Соціальний, економічний і філософський контекст дозвілля», «Соціальна обов'язок організаторів дозвілля», «Дослідницькі методи у сфері дозвілля і туризму», «Стратегічне управління в індустрії дозвілля», «Розваги в суспільстві», «Законодавство в сфері управління дозвіллевыми послугами», «Менеджмент індустрії розваг», «Інвестування та консолідація індустрії розваг», «Сучасні засади менеджменту в індустрії розваг», «Провайдери спорту», «Політика, спорт і розвиток», «Обслуговування клієнтів: управління і практика», «Менеджмент спорту».

Рекомендовані предмети – це «Розвиток індустрії розваг», «Індустрія дозвілля: маркетингові перспективи», «Управління персоналом», «Законодавство у сфері управління», «Організація заходів і місце проведення», «Управління дослідженням та інформацією», «Управління спортивними заходами». Предмети на вибір: «Зв'язок з громадськістю», «Здорове харчування», «Спортивний туризм», «Незалежне вивчення», «Професійні навички: підготовка до роботи», «Пригодницький туризм», «Культурні дослідження», «Менеджмент культурної спадщини», «Менеджмент заходів».

У широкій університетській програмі предметів за вибором студенти можуть обирати дисципліни «Інформаційні технології», «Бізнес», «Волонтерство», іноземні мови й інші, а також оволодіння навичками студентських презентацій. Протягом усіх семестрів вони мають здати основні та рекомендовані предмети й один за вибором.

Аналіз навчального плану Ванбороу-коледжу, котрий також здійснює підготовку бакалаврів менеджменту дозвілля, свідчить, що студенти вивчають дисципліни психолого-педагогічного циклу: «Психологія та анатомія», «Дитяча психологія», «Лідерство», «Навички керування групою», «Управління стресом», «Психологія маркетингу» [5].

Перевірка успішності здійснюється різними формами: письмовий та усний іспити, портфоліо (Portfolio), презентація (Presentation), групова презентація (Group Presentation), есе (Essay), дослідницький проект (Research project), повідомлення (Report), моделювання процесу управління (Management Simulation), кейс-метод (Case Study) та ін.

Зауважимо, що студенти також мають змогу працювати під час навчання, залучатися до проектів, консультувань, а також інших видів діяльності, що стосуються сфери дозвілля, брати участь у регіональних і закордонних подорожах та міжнародних програмах навчання, вивчати мови, бути активними учасниками студентських ініціатив університету, працювати над проектами підприємств, включаючи проекти власної справи у сфері дозвілля, отримувати додаткову кваліфікацію в індустрії дозвілля тощо.

На основі аналізу навчальних програм і методів навчання можна виокремили деякі принципи професійної підготовки менеджерів дозвілля:

– принцип поєднання навчальної та практичної діяльності, який дає змогу брати активну участь у сфері вивчення;

- принцип практико-орієнтованого оцінювання, де діяльність студента оцінюється в реальних планах і проектах;
- принцип адаптації процесу навчання та навчальних програм до умов і потреб регіону, міста;
- принцип оптимального використання потенціалу навчального закладу та соціальних інститутів регіону.

Зміст діяльності менеджера соціокультурної сфери полягає насамперед у роботі з людьми, розробці культурних проектів і програм, організації та проведення різних заходів, аналізі діяльності об'єднань і колективів, веденні адміністративної роботи, що пов'язана з матеріальним забезпеченням, налагодженні контактів з різними організаціями й установами. Соціально-культурна діяльність є сферою, у якій необхідно використовувати різні менеджерські, маркетингові, організаційні й управлінських технології у сфері спорту, культури, мистецтва, розваг. Тому підготовка менеджерів вимагає формування професіонала нового типу, котрий володіє організаційно-управлінськими й соціально-педагогічними вміннями та навичками.

Під час підготовки менеджерів дозвілля у ВНЗ Великої Британії використовують різні методи навчання – як традиційні лекції і семінари, так і методи інтерактивного навчання: інтерактивна лекція, кейс-метод, проект, тренінг, метод ролівої участі і ділової гри тощо. Широко впроваджується партнерство студентів з організаціями, професіоналами із сфери їх майбутньої діяльності.

Як свідчить аналіз, у процесі підготовки спеціалістів сфери дозвілля у Великій Британії широко використовують кейс-метод (англ. case – випадок). Кейс-метод – це аналіз конкретних ситуацій, що використовуються для опису і вирішення певної ситуації, з якою може стикнутися фахівець у майбутньому; він включає опис проблеми, ситуації, певні факти щодо цієї проблеми, аналіз, судження та рішення. Важливо, що кожен індивідуально сприймає певну ситуацію та вирішує її, але також це рішення має узгоджувати з іншими, необхідність приймати рішення в колективі, а не одноосібно – це загалом унеможливило авторитарний стиль управління. Цей метод дає змогу акумулювати знання і дізнатися про рівень знань інших, застосувати на практиці свої знання, вміння, навички. Якщо лекція є базою засвоєння знань, то кейс-метод – засобом практичного застосування цих знань.

У процесі підготовки менеджерів дозвілля широко використовують метод проекту, де студенти залучаються до розробки різних проектів у вказаній сфері, що є важливою складовою засвоєння навчального матеріалу. Проекти можуть бути індивідуальними та груповими. Під час розробки проекту студенти мають можливість використати теоретичний матеріал на практиці, аналізуючи його, використовуючи управлінські рішення, а також набути певного досвіду. Виконання проектів розвиває у студентів почуття незалежності, обов'язку і відповідальності.

На практичних заняттях широко застосовується метод ролівої. Він передбачає розподіл ролей під час навчального процесу. Студент опиняється в певній ситуації, в якій виконує певну роль і приймає рішення, але це рішення має відповідати попереднім рішенням і пропозиціям. Зазначений метод спонукає майбутнього спеціаліста до самонавчання самоаналізу та самоорганізації.

Умінням здійснювати управлінський процес студенти оволодівають під час ділової гри. Вона дає змогу максимально наблизитися до реальної ситуації, сприяє формуванню моральної та психологічної готовності вирішувати певні ситуації і проблеми у реальному житті.

Вказані методи сприяють всебічному розвитку як особистісних, так і професійних умінь і навичок, а особливо організаційно-управлінських, які необхідні менеджерам дозвілля в роботі, загалом – формуванню самоосвіти, самовиховання та саморозвитку майбутніх професіоналів.

У сучасних умовах менеджер має мобільно реагувати на всі зміни в суспільстві і приймати адекватні рішення. Це можливо за умови відповідності його професійним вимогам. Основними професійними якостями менеджера дозвілля є: такі, які дозволяють створювати інноваційний соціокультурний простір; соціально-психологічні, що дають змогу працювати в команді; особистісні – комунікабельність, активність, толерантність, здатність до самоорганізації та самовдосконалення (рис. 1).

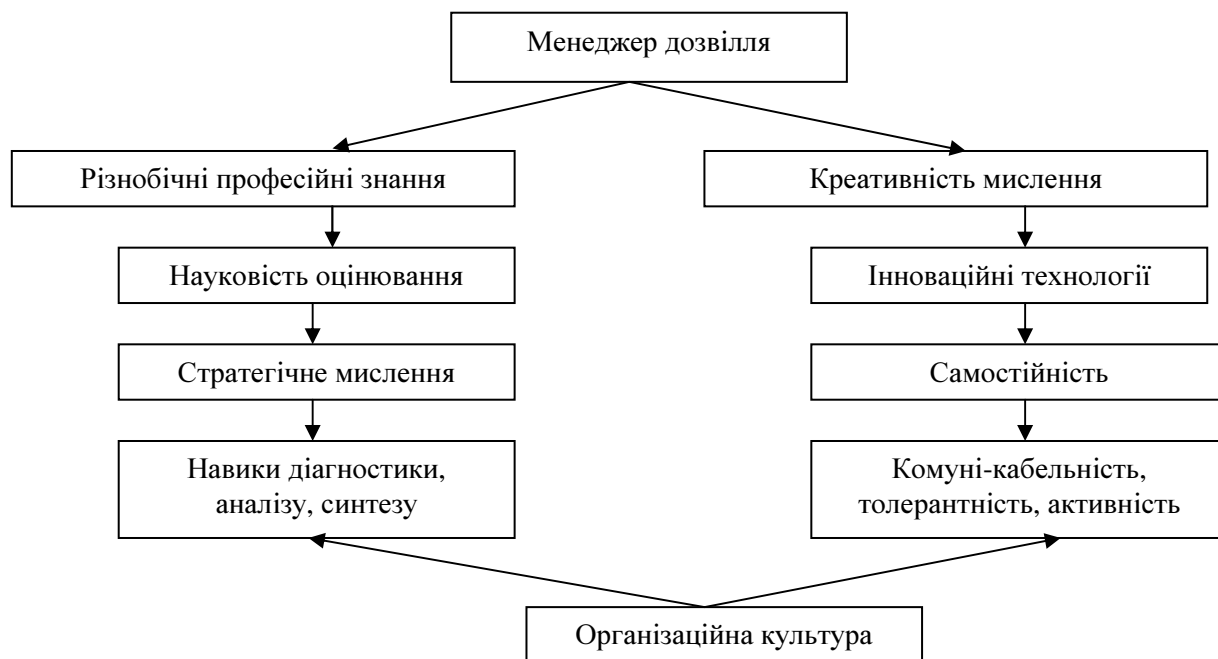

Рис. 1. Професійні якості менеджера сфери дозвілля.

Отже, менеджер дозвілля повинен володіти як професійними, так і психолого-педагогічними якостями, орієнтуватися у соціокультурному просторі та володіти професійними якостями керівника.

В. В. Кірсанов пропонує орієнтуватися на певні блоки в підготовці фахівців сфери дозвілля: а) психолого-педагогічний супровід дозвілля; б) реалізація рекреаційно-розважальної функції; в) розроблення і реалізація соціально-культурних програм (у т. ч. багатоцільових, регіональних, довгострокових); г) керівництво діяльністю установ у сфері сервісу дозвілля [2, 40–41].

Аналіз навчальних планів і програм підготовки менеджерів дозвілля дає підстави для висновку, що у Великій Британії надмірна увага приділяється трактуванню дозвілля як економічного фактору, де здійснюється пропозиція та споживання товарів, але неповною мірою розкривається соціокультурний феномен дозвілля як сфери задоволення потреб та інтересів особистості, формування її духовних і моральних цінностей.

На нашу думку, доцільніше при підготовці менеджерів сфери дозвілля приділяти увагу як психолого-педагогічним дисциплінам, так і організаційно-управлінським. Виникає необхідність розробки програм, орієнтованих на зближення педагогіки з менеджментом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Киселева Т. Г. Теория досуга за рубежом: Лекции по курсу «Культурно-досуговая деятельность». – М., 1992. – 63 с.
2. Кірсанов В. Шляхи вдосконалення підготовки фахівців для сфери дозвілля // Вища освіта України. – 2006. – № 1. – С. 37–42.
3. Jacks M. L. The education of good man. – London: Gollancz, 1956. – 192 p.
4. George Torkildsen Leisure and Recreation Management. – Edition: 5, illustrated. – Routledge, 2005. – 580 p.
5. BA (Hons) Leisure Management [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.warborough.ie/faculties/arts/ba_leisure_management.htm> – Загол. з екрана. – Мова англ.
6. Course Guide University of Wolverhampton [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<https://smsweb.wlv.ac.uk/si/previouscg/07guides/SSPAL/UndergraduateDegreesinLeisureandLifestyleIndustriesManagement.doc>> – Загол. з екрана. – Мова англ.
7. University Campus Suffolk Programme Specification [Електронний ресурс]. Режим доступу:
8. <<http://www.ucs.ac.uk/study/courses/undergraduateCourses/SuffolkBusinessSchool/ProgrammeSpecs/Pr og-Spec-BA-Event-Management.doc>> – Загол. з екрана. – Мова англ.